

YORUMLAR - TARTIŞMALAR

YORUMLAR

Yrd. Doç. Dr. Turgut Tarhanlı(*): Ben, kendi adıma, bu toplantının konusuyla ilgili azınlıklar konusuna, İstanbul'dan bakan bir kişi olarak konuşmak istiyorum. Bu nedenle Batı Trakya'da yaşamış kişilerin de aramızda bulunması, yapacağımız değerlendirmelere kuşkusuz büyük katkıda bulunabilecektir.

Ben, benden önceki üç konuşmacının üzerinde durdukları konularla ilgili bir ortak payda bulmaya çalışacağım. Daha doğrusu, bu mümkün müdür ve nasıl bir yöntemle ele alınmak gerekir? Bu da herşeyden önce bir yöntem ya da bir bakış açısı sorununu gündeme getiriyor.

Üzerinde tartışmakta olduğumuz azınlıklar konusu ve azınlık haklarını tanıyan uluslararası andlaşmaların akdedildiği dönem ve uluslararası konjonktür, o hukuki belgeler üzerinde de etkili olmuştur. Dolayısıyla, azınlık hakları konusunda yapılacak değerlendirmelerde, o dönem ve günümüz bakımından farklı bir yaklaşımda bulunmak gereği var.

Öncelikle Prof. Toluner'in konuşmasında üzerinde durduğu bir konuya değinmek istiyorum. Kendileri, Batı Trakya'da yaşamın nasıl olduğunu bilmediklerini belirttiler. Bu, benim de katıldığım, haklı bir rahatsızlık nedeni; özellikle biz hukukçular için. Prof. Toluner bu kaygıyla konuşmasının hukuki bir çerçevede kalacağını belirtti. Bu saptama, belki, biraz önce üzerinde durduğum 'yöntem' ya da 'yaklaşım' sorununun da anahatlarını çiziyor. Şöyle ki: Konunun, bu 'hukuki' yönünün yanısıra, bir de 'sosyal gerçeklik' ya da 'gündelik hayat' ile ilgili bir yönü var. Günümüzde, azınlık haklarına ilişkin sorunlarda, konunun, bu sosyal ve psikolojik yönü özellikle büyük bir öneme sahip. Diğer bir ifadeyle bu, azınlıklar bakımından ve azınlıklarla olan ilişkilerde 'güven tesisi' biçiminde de

* İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

* Toluner, de Jong ve S. Ahmet'in tebliğlerine ilişkin yorum

adlandırılabilir. Ve biliyoruz ki, bunun, sadece hukuki düzenlemelerle gerçekleştirilebilmesi mümkün değil ya da en azından, hiç kolay değil. Hukuki metinlerle öngörülen koruma ancak bir yere kadar etkilidir. Bunun sosyal ilişkiler veya gündelik hayattaki fiili karşılıklarının da gözönünde bulundurulması farklı bir yaklaşımı gerektirir.

Bu yönde bir yaklaşım, herşeyden önce, olumlu bir çaba harcama şeklinde, etkili izleme araçlarını ivedi olarak uygulamayı gerektirir. Bu 'olumlu' çaba harcama tavrı, olanı daha ilerletme, geliştirme, buna ilişkin kanalları açık kılma gibi bir niteliğe sahip olmak zorundadır. Bu yaklaşım nasıl gerçekleştirilecektir? Tabii ki, öncelikle karar alma mekanizmaları aracılığıyla. Bu, yukarıdan aşağıya bir uygulama mecraı olarak görülebilir. Batı Trakya sorunu bakımından, konunun hukuki anahatlarını belirleyen normlar uluslararası andlaşmalar olduğu için, bu bağlamda Yunanistan'ın yürütme ve idaresi öncelikle böyle bir değerlendirmenin öznesini oluşturacaktır. Kuşkusuz burada bir uluslararası andlaşmalar hukuku konusuyla da karşı karşıya kalıyoruz. Prof. Toluner'in konuşmasında üzerinde durduğu ve Türkiye'nin tavrını da ortaya koyduğu 'karşılıklılık sorunu' üzerinde durmak, sanırım önemli. Zira, bu konu, özellikle Türkiye ve Yunanistan arasındaki azınlıklar sorunu bakımından, adeta bir silah gibi kullanılıyor; üstelik geri tepebilen bir silah. Yani azınlık haklarını 'koruma' bakımından karşılıklılık değil de; 'korumama' bakımından karşılıklılık.

Karşılıklı olarak beslenen bu korumama tavrına ilişkin örnekleri birtakım uluslararası sivil toplum örgütlerinin rapor ve çalışmalarından elde etmek mümkün. Örneğin Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası Helsinki İnsan Hakları Federasyonu bunlar arasında sayılabilir. Bunlara, daha farklı bir amaçla hazırlanan, ABD Dışişleri Bakanlığı'nca hazırlanan yıllık insan hakları raporları da dahil edilebilir.

Bu raporlarda da açıklıkla ortaya konulduğuna göre, Yunanistan, Türkiye'nin, Lausanne Barış Andlaşması bağlamında üstlendiği azınlıklarla ilgili yükümlülüklerini yerine getirmediğini sürekli olarak beyan etmektedir. Tabii, burada özel olarak Türkiye'de yaşayan Rum azınlık kastedilmektedir. Yunanistan yetkililerinin açıklamalarına göre, Türkiye'deki insan hakları durumu zaten kötüdür, bu nedenle azınlık hakları konularında da projektörlerin Yunanistan'a çevrilmesinin bir anlamı yoktur. Zira, karşılıklılık arzedan bir uluslararası ahdi ilişkide (Lausanne Barış Andlaşması kastediliyor) Türkiye'deki insan hakları durumu Yunanistan'dan daha kötüdür. Dolayısıyla Yunanistan'ın pek fazla suçlanması yerinde değil.

Türkiye'deki insan hakları durumuyla ilgili eleştiri ve şikâyet konusu yapılacak uygulamaları gözardı etmiyorum. O ayrı bir konu. Ancak Yunanistan tarafından ortaya konulan ve yukarıda aktardığım görüşün uluslararası hukuk bakımından savunulmasının mümkün olduğu kanısında değilim. Bir defa, karşılıklılık konusu, uluslararası ahdi bir ilişki bakımından, Lausanne Barış Andlaşması bağlamında Yunanistan'ın gözönünde bulundurması gereken bir konudur. Yunanistan'ın bu yükümlülüğü, bunun konusunu oluş-

turan Batı Trakya'daki müslüman azınlık var olduğu sürece devam edecektir. Bu yükümlülüğün icrası gereği, o azınlık mensuplarının talep edecekleri hakların özneleri olmasıysa, aynı değerlendirmenin bir sonucu olarak durumundadır. Dolayısıyla Türkiye'nin, ülkesinde yaşayan Rum azınlığa yönelik muamele tarzına bağlı bir karşılıklılık tavrı içinde düşünülmemelidir. Yunanistan, bundan bağımsız olarak hukuki bir yükümlülük altındadır; keza Türkiye de, Yunanistan'ın ülkesindeki müslüman azınlığa karşı gösterdiği muamele tarzından bağımsız olarak, söz konusu yükümlülüğünü yerine getirme durumundadır. Oysa, yukarıda da temas ettiğim gibi, her iki devlet de, ülkelerinde yaşayan bu azınlıkları birbirlerine karşı birer dış politika aracı olarak kullanılabilir.

Prof. Toluner de konuşmasında değindi; Balkanlar ve Doğu Avrupa'da bugün de yürürlükte olan ve azınlıkların korunmasıyla ilgili hukuki düzenlemeler büyük ölçüde savaşların sonucunda belirlenmiştir. Özellikle mağlupların galipler karşısındaki ezik konumu, bu belgelerin oluşumunda da epey etkili olmuştur. Bu durum, o andlaşmalarla azınlıklara ilişkin hukuki statülerin oluşumu konusunda da geçerlidir. Dolayısıyla azınlık statülerinin belirlenmesi de aslında, savaş gibi genel bir güvenlik anlayışı ya da stratejik kaygılara yol açan gelişmelerle doğrudan doğruya bağlantılıdır.

Günümüzdeyse, artık azınlık hakları konusunun böyle kılıçlardan kanlar akarken belirlenmeyeceği bir ortamın sağlanabilmesi için çaba harcanmakta. O yüzden, günümüzde bu konuları tartışırken, daha serin kanlılıkla ve bir güvenlik anlayışı bağlamında değil; fakat 'insan ilişkileri' vurgusu ön planda tutularak yapılacak yorum ve tartışmaların çok önemli olduğunu düşünüyorum. Ve böyle bir yaklaşımın, tartışma konusu olan hukuki belgelerin farklı bir dönem ve farklı bir konjunktürde kaleme alınmış olmaları halinde bile korunması gerektiğini, aynı zamanda andlaşmalar hukukunun bir yorum kuralı olarak da vurgulamak istiyorum.

Doç. Dr. Hasan Ünal : Teşekkürler sayın başkan, ben o zaman süratle üzerinde not aldığım ve açıklamayı gerekli gördüğüm fikirlerimi hızla aktarmaya çalışacağım. Bugün burada sabahtan beri Batı Trakya Türklerini konuşuyor olmanız ve sayın Başkan Oran'ın bir konu daha var. Yunanistan ile Türkiye açısından ilişkilerin iyi olduğu durumda bu Batı Trakya Türklerinin durumu nasıldı? İstanbul Rumların durumu nasıldı gibi iki tane soru ile başlamak ve daha sonra mümkünse ufkumuzu biraz daha genişleteceği düşüncesiyle, konuyu sadece Batı Trakya'daki Türkler çerçevesinden biraz çıkartarak ama o focusu kaybetmeden Balkanlar'daki diğer azınlıklar üzerine bazı gözlemlerde bulunmak istiyorum ki oturumun sabahki bölümünde bazı konuşmacılar, söz alan bazı uzmanlar tarafından çok kısa da olsa değinildi. Bunun da ufkumuzu, özellikle genişletmesi açısından faydalı olacağı kanaatindeyim. Şimdi şöyle bir soru sormak belki çok uygun olacak. Yunanistan'da sadece bir Batı Trakya Türk azınlığı mı var? Bu sorunun cevabı hayır.

* Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler bölümü.

Yunanistan'da çok daha fazla azınlıklar var. Bunlar resmen tanınmasalar da vardır. Bunların başında çok belirgin azınlık olarak dikkati çekenler, bir Makedonların olduğunu görüyoruz. Bunların sayısı özellikle Yunan iç savaşı 1946-49'daki iç savaştan sonra büyük ölçüde azaltılmış olmasına rağmen Yunanistan bunları özellikle ülkenin kuzey kesiminden kovdu, çünkü çok tehlikeli bir azınlıktı Yunanistan açısından. Buna ilaveten Yunanistan'da bir Arnavut azınlığını olduğunu görüyoruz. Bu Arnavut azınlığının da iki grupta, biri müslüman, bir kısmının da Rum-Ortodoks olduğu anlaşılıyor. Rum-Ortodoks azınlık büyük ölçüde ve kendi isteği ile asimile olmuşa benziyor, çünkü bunların kültürel etkinliklerine hiç ama hiç raslanmıyor. Yunanistan'da sadece soyadlarında çok miktarda Arnavutça kelime geçiyor, bunların Arnavut asıllı oldukları anlaşılıyor. Mesela Arnavut-taki kadınlar için, Arnavitakis erkekler için sıklıkla rastlanan hatta yanılmıyorsam en meşhur bugünlerde sanatçılardan bir tanesi de Eleftero Arnevataki, keza muhtemelen bir Arnavut kökeniyle alakalı bir şey. Keza Yunanistan'da Yahudi cemaati var, çok küçültülmüş de olsa, önce Balkan harbinden hemen sonra en büyük darbe vuruldu bu Selânik'teki Yahudi azınlığına, daha sonra II. Dünya Savaşı sırasında, hala varlığını sürdürmekte olan Selânikteki Yahudi cemaati ve Rodos'taki Yahudi cemaati, Almanlara, Nazilere teslim edilerek onlarında büyük ölçüde ortadan kaldırılması sağlandı ama, halâ Selanik'te çok küçük bir Yahudi cemaati var.

Bir başka azınlıkta son yıllarda gündeme geliyor. Yunanistan'da yeniden canlanan aşırı milliyetçiliğin de tesiri var bunda. Bir Katolik-Yunanlı grubu var. Bunlar özellikle adalarda yaşayan halk ve adalar daha önce büyük ölçüde Osmanlı zamanında ve Osmanlı'dan önce Venedik'li şövalyelerin hakimiyetinde oldukları için Osmanlı buraları ele geçirdikten sonra yani o Venedik'lilerin hakimiyetinde bulunan adalarda yaşayan halkın büyük bir çoğunluğu katolik olarak kalıyorlar, Osmanlı fethettikten sonra da buralardaki Katolikler varlıklarını sürdürebiliyorlar. Ama son 1-2 yıldır, özellikle 92 yılından itibaren Makedonya sorununun gündeme gelmesinden itibaren Yunan basını, bazı Yunan akademileri bu meseleyi sık sık gündeme getiriyorlar, hatta gündelik gazetelerde çok ciddi yazılır da yazıldı. Diyorlar ki, gerçek Yunanlı, Rum-Ortodoks olandır, yani Katolik olan pek Yunanlı sayılmaz. O yüzden hatta bazı teklifler vardı ki bu Mitçotakis hükümeti zamanındaydı, Eleftrotiphya gazetesinin öncülüğünü ettiği, Yunanistan'da nüfus cüzdanı çıkartalım ve buraya insanların dinleri de yazılsın, yani Katolikse bilelim şeklinde, bir şey var. Bir de unuttum söylemeyi, Kutsovolah dedikleri Yunanların muhtemelen Osmalı'nın Küçük Eflâk dediği bu ulah diye isimlendirilen ya da Batılı dillerde vlah diye geçen grup var. Bunlar da keza Yunan toplumuyla daha uyumlu bir azınlık grubunu temsil ediyorlar. Şimdi burada hemen karışmıza çıkan ilk husus şu, bu azınlıklardan mesela Türk azınlığı çok, Türkiye ile ilişkilerin iyi olmadığı dönemlerde ki Yunanistan'la Türkiye arasındaki ilişkiler 1930'lu yılların özellikle II. yarısı ve II. Dünya Savaşından 1950'lerin ortalarına kadar geçen dönem hariç pek iyi olmadığı için sürekli tehlikeli azınlık grubunda yer alıyor. Makedon azınlığı ise veya I. Dünya savaşından önceki dö-

nemin adıyla Slav azınlığı, Bulgar azınlığı diye tanınan azınlık, II. Dünya Savaş'ından sonra Tito Yugoslavya'sında bir Makedonya Cumhuriyeti'nin de yer almasından sonra başlayan ve 46-49'da Yunanistan'daki iç savaş sırasında, Yunanistan'ı ikiye bölme telikesini çıkarttığı iddia edilen Makedon azınlığı da bu tehlikeli azınlıklardan biri, dolayısıyla Yunanistan bu iki azınlığa çok şiddetle, bu iki azınlığın faaliyetlerini, bunların davranışlarını, bunların neler yaptığını çok dikkatle takip ediyor ama Vlah azınlığı çok daha müsamahalı bir muameleye tabi tutuluyor, hatta öyle anlaşılıyor ki, son zamanlarda, Vlah azınlığından tek tük Yunan dışişleri bakanlığına girenler dahi olmuş. Az önce söylediğim gibi 1830'larda Yunanistan'ın kurulduğu zamanlarda, Yunanistan'da çok yoğun bir yaşayan Rum-Ortodoks, Arnavut kitlesi vardı, bunlarda büyük gönüllü olarak bu asimilasyonu kabullenmişler. Dediğim gibi sadece Yunanca, bugünkü kullanılan Dimotiki Yunancasına bir takım Arnavut kökenli kelime katkıları var, bir de soyadlarından çıkıyor. Şimdi demek ki bu ayrımdan hareket ettiğimiz zaman karşımıza Balkanlarla ilgili, özellikle Osmanlıdan kopan Balkanlarla ilgili, hatta buna Habsburg Balkanları da kısmen ilave edilebilir, çok ilginç bir azınlık tablosu çıkıyor ve bu azınlıklar, hukuki metinlerin düzeltilmesiyle durumları düzeltilemeyecek türden azınlıkları oluşturuyorlar. Bir grubu özellikle şimdi, benim azınlıklar üzerine yaptığım çalışmalarda, Balkanlarda gördüğüm şöyle bir şey oldu. Şimdi azınlıkların sınıflandırılması gerektiğine ulaştım ve ben diyorum ki, Balkanlarda yaşayan azınlıkları 3 temel grupta toplamak mümkün. Bunların birincisi Baskın Bey'in de bahsettiği, bir anavatan ülkeyle kendisini özdeş kabul etme eğiliminde olan azınlıklar, yalnız bu böyle, sabah kısmen değinildi, böyle otomatikman olan bir şey değil. Bir ülkede Türk yaşıyorsa, Balkanlar'da bir ülkede, burada da Türkiye varsa, böyle bir anavatan-azınlık ilişkisi otomatikman kurulmuyor. Böyle bir ilişkinin kurulabilmesi için pekçok faktörün birarada aynı anda olması gerekiyor. Bu faktörlerden bir ya da ikisinin birarada olması dahi yetmiyor. Mesela niçin böyle olmadığına bir örnek verebilmek için, Yunanistan ve Bulgaristan'daki Türkler Türkiye'yi anavatan diye görme eğilimindeyken, Romanya'daki Türkler ve Türki gruplar Türkiye'yi pek böyle anavatan gibi görme eğiliminde değildirler. Keza, Sırbistan'ın Voyvodina bölgesinde yaşayan, Romanya'nın Transilvanya bölgesinde yoğunlaşan Macarlar, Macaristan'ı anavatan görme eğilimindedirler, ama meselâ Kosova'daki Arnavutların Arnavutluk'la ilişkileri böyle çok açık ve kesin bir anavatan-azınlık ilişkisini ortaya koymuyor. Şimdi hemen kısaca, neden bazı faktörlerin olması gerektiğini, bunların rol oynaması gerektiğini ve hepsinin birarada olması gerektiğini izah edeceğim. Şimdi Türkiye'nin ilginç bir durumu var balkanlarda azınlıklarla ilgili olarak ve Türkiye bu yönüyle tipik bir 'Balkan ülkesi de sayılamıyor şöyle, Türkiye Balkanlarda, aşağı yukarı her Balkan ülkesinde azınlıkları bulunan veya bulunan azınlıklarla kültürel ya da dini bağları olan bir ülke ama Balkanlı ülkelerin Türkiye'de azınlığı yok, mesela Sırbistan'da da kendisine Türk diyen veya Müslüman diyen azınlıklar vardır ve bunlar Türkiye ile şu veya bu şekilde bağlar içerisindedir ama Türkiye'de bir Sırp azınlığı yoktur. İstanbul'daki Rum azınlığı dışında da Türkiye'de hiçbir Balkan ülkesinin azınlığı yoktur. Dolayısıyla Türkiye'nin bu ülkelerle

ilişkileri tek taraflıdır. Keza, bu yönüyle Türkiye bir Macaristan'a benzer, yani bölgede daha evvel hakimiyet kurmuş ama daha sonra çekilmek durumunda kalmış ülkeler sınıfında yer alır, yani Macaristan gibi, keza yine dediğim gibi Macaristan'da Sırp azınlığı yoktur ya da Romen azınlığı yoktur ama Macar azınlıkları bu ülkelerde vardır. Hatta Avusturya gibi, Almanlar diyelim, Alman grubu, ve kısmen İtalya'ya benzer, İtalya'nın Dalmaçya kıyılarında, Triestede, hem Slovenya'da hem Hırvatistan'da minik minik böyle değişik yerlere serpilmiş azınlıkları var ve İtalya bunların durumlarının düzeltilmesi konusunda bugün, hem Slovenya'yla hem Hırvatistan'la görüşmeler içinde. Şimdi demek ki Türkiye'nin böyle bir konumu var. Şimdi bunu da söyledikten sonra bu anavatanla azınlık arasında ne tür faktörler oluşması lazım ki böyle bir ilişki oluşsun? Hemen onun altını çizmek lâzım. Bir defa tarihte bir birlik olup olmadığının tarihin çok yakın zamanlarına kadar böyle bir birliğin, bugün hatırlanacak düzeyde var olup olmaması çok önemli, ikincisi bu azınlığın içinde yaşadığı ülkede, hem geçmişte hem de günümüzde hangi koşullarda yaşadığı, kendisine nasıl muamele edildiği, böyle şüpheli ve hoş olmayan muamelelere tabi tutulup tutulmadığı, bu azınlığın kendisini bir başka ülkeyle daha özdeş görmesine sebep olan faktörlerden birisi. Bir başka faktörde ki, bu çok önemli faktörlerden bir tanesi, o ülkedeki milliyetçiliğin nasıl doğup geliştiği, hangi tezler üzerinde büyüdüğüdür. Mesela Yunanistan'daki milliyetçilik, kurulduğu yıllardan itibaren, 1830'lardan itibaren bir önceki dönemin tarihini tamamen eleştirerek, o dönemdeki tarihin tamamen dışlanması temeline dayanmış ve bu yönüyle olabildiğince müslüman Türk aleyhtarlığına dayanır. Bulgar milliyetçiliği ise hem, diyelim ki Osmanlı-Türk düşmanlığına ama beraberinde Yunan, daha doğrusu, Helenizm düşmanlığına da dayanan bir milliyetçiliktir, dolayısıyla bu iki ülkede yaşayan Türkler de şüpheli insanlar grubundadırlar. Çünkü o ülkeleri belirleyen milliyetçi unsurlar, insanların bu gözle görülmesine sebep olan faktörlerden birisidir. Oysa mesela, Romanya milliyetçiliği anti-Osmanlı veya Türk-Osmanlı düşmanlığına dayanmayan bir milliyetçiliktir. Ortaya çıkışı itibariyle, tam tersine helenizm düşmanlığına dayanan ve Rus aleyhtarlığına dayanan bir milliyetçilik olduğu için Romanya'daki Türkler böyle şüpheli azınlıklar grubunda yer almamışlardır. Şimdi bu örneklerin hepsini artırmak istemiyorum, vaktinizi almamak için ama söylemeye çalıştığım şeyler bunlar. Bir başka hususta azınlığın içinde yaşadığı ülkenin neresinde oturduğu ile ilgili, azınlıkla anavatan denebilecek bir ülke arasında böyle özel bir ilişkinin oluşabilmesi için bu çok önemli. Azınlığın sınırın hemen ötesinde yaşayan ülkeye yakın olması gerekiyor. Mesela, Slovenya'daki Sırlar böyle bir durum içerisindedir, yani diğer faktörlerde var tabi, Romanya'daki Türklerde keza olabildiğince uzakta yaşıyorlar. Böyle durumlarda mesela Makedonya'daki Türklerde bile, Türkiye'yi böyle açık seçik anavatan görme eğilimi Batı Trakya'daki Türkler ya da Bulgaristan'daki Türkler kadar yok. Yine aynı şekilde Kosova'daki Türkler'de de aynı eğilim çok belirgin bir biçimde görünmüyor. Demek ki bu azınlığın yaşadığı bölgenin diğer ülke açısından stratejik olup olmaması, o azınlığa içinde yaşadığı ülke tarafından yapılan muameleyi etkiliyor. Bu yönüyle sabah özellikle sayın Turgut Tarhalı'nın bahsettiği bu azınlık meseleleri hu-

kuki metinler çerçevesinde ele alınmaktan, bir güvenlik şemsiyesini ilgilendiren problemlerle çok yakından ilgili. Çünkü içinde yaşadığı ülkenin gözünde, böyle pozisyonda böyle bir bölgede yaşayan azınlık eğer az önce söylediğim faktörlerde varsa, o zaman komşu ülkenin bir beşinci kolu olarak görülüyor. Burada komşu ülkenin de büyüklüğü de çok önemli. Mesela, Kosova'daki Arnavutlar o kadar büyük ki, kendilerinin 2 milyon üzerinde nüfusları var ve tarihleri itibarıyla hiçbir zaman Arnavutluk'taki yani Toska Arnavutlarıyla birlikte yaşamadıkları için, tarihleri boyunca Kosova'da yaşayan bu Gega Arnavutları Osmanlı içinde daha yüksek kültürlü, daha yüksek bir sınıfı temsil eden Arnavutlar oldukları için, küçücük, minicik bir Arnavutluk'u kendilerine bir anavatan görme eğiliminde değiller. Fakat, Sırbistan'ın tamamen uzlaşmaz ve çok baskıcı tutumu Kosova'lularla Arnavutluk arasında sıkı bir ilişkinin gelişmesine neden olmuşsa bile, bugün hala Kosovalılar kendilerinin katiyen Arnavutlukla birleşmeleri gibi bir iddiayı savunmuyorlar, tam tersine diyorlar ki biz Kosova olarak bir bağımsız devlet olmalıyız. Özellikle 1987-88'de ki ben 88 ve 89, 90'larda Kosova'yı dolaşma şansına sahip oldum, o zamanki Arnavut liderleri özellikle bu hususun altını çiziyorlar ve Arnavutluk gibi, o zamanki söyledikleriyle çok geri kalmış, çok zayıf başarısız bir ülkeyle birlikte olmayı akıllarının kat'iyyen ucundan geçirmeyeceklerini böyle tarih boyunca da Kosova'daki Arnavutların, Arnavutluk'daki Arnavutlar'dan yani Toskalardan çok daha önplanda olduğunu vurguluyorlardı. Şimdi demek ki, bunları söyledikten sonra ortaya bir tablo çıkıyor. Batı Trakya Türkleri ile ilgili olarak. Şimdi Batı Trakya'daki Türkler anavatanı olan azınlıklardan birisini teşkil ediyorlar. Balkanlarda bulunan diğer iki azınlık grubuda şunlar :

Anavatanı olmayan azınlıklar; mesela Balkanların her yerinde rastlanan Ulah'lar veya Vlah'lar, müslüman olmayan çingeneler bu grubu oluşturuyorlar, bunun gibi Balkanlarda mesela sadece Romanya'da, geçen gün Romanya'daki resmi istatistikleri getirmiştik. 27 tane azınlık var sadece Romanya'da ama Romanya'da mesela çok ciddi bir demokratikleşme çabası var, hükümet bunu çok ciddi bir biçimde destekliyor. Fakat 27 azınlıktan 26'sı ile fazla bir problemi yok Romen hükümetinin, 27. si yani Macarlarla çok ciddi problemleri var, ve bunları çözüme yolunda adımlar atmaktan hem Romenler korkuyor, hem de Macarların baskısı altında olduklarını hissediyorlar. Çünkü, bir anavatanı olan azınlıkla karşı karşıyalar.

Şimdi 3. grupta, çok özel bir grup var. Kosova'daki Arnavutlar bunun tipik örneği az önce zikretmişim ve Bosna'da yaşayan gruplarda bunun bir örneği, yani mesela % 30, 31'lik bir nüfusu oluşturan Sırlar orada, basit bir azınlık sayılamaz. Oradaki toplumu oluşturan adeta bir milliyet, oradaki milliyetlerden bir tanesi diye ele almayı gerektiriyor. Keza, Makedonya'da yaşayan Arnavutlar da böyle bir talep içerisindedir, çünkü bazı istatistiklere göre Makedonya'da yaşayan Arnavutların nüfusu % 33 civarında, gerçi Makedon hükümeti bunun % 21.5 olduğu iddiasında. Şimdi buradan hareketle şunu söylemek mümkün Batı Trakya Türkleri için, demek ki karşımızda çok ciddi bir tablo var,

bu tabloda şu; Balkanlar'da anavatanla kendisini fevkalade olarak özdeşleştirmiş bir azınlıktan bahsediyoruz, yani Batı Trakya Türkleri. Şimdi bunların sorunlarının çözülmesi, bunların problemlerinin azaltılması birçok uluslararası örgütün zannettiği gibi o ülkelerde demokratikleşmenin yaygınlaştırılmasıyla olmuyor.

Nitekim, mesela, Balkanlarda Türkiye ve Yunanistan belki demokratik geleneğe en fazla sahip ülkelerden ikisi ama, sayın Baskın Oran'ın anlattığı gibi ne İstanbul'daki Rumların sorunları azaltılabiliyor ne hele hele de özellikle Batı Trakya'daki Türklerin şimdi burada bir takım strateji ile ilgili faktörlerin o ülkelerin idarecilerinin kafasından çıkması gerekiyor. Bu da özellikle bir ülkenin kendisini tehdit altında hissedip hissetmediği ile ilgili. Şimdi Yunanistan'ın galiba en büyük problemi Batı Trakya Türkleri ile ilgili olarak bu, yani diyor ki nitekim bu Jivkof rejiminin devrilmesinden sonra da Bulgarlara söyledikleri birşey vardır. "Aman bu Türklerle anlaşmayın, aman bunlarla iyi ilişkilere gireceğiz" diye kendinizi zorlamayın, çünkü bunlar Kıbrıs'ta bize aynısını yaptılar, önce bir takım anlaşmalar yapıyorlar, birtakım metinlere bunları sokuyorlar, oradaki Türk azınlığının olduğunu tespit ediyorlar sonrada oraya geliyorlar orduları ile orayı işgal ediyorlar ve bu iş bitiyor". Buna biz Kıbrıs sendormu diyorduk ve hakikaten Jivkop rejiminin devrilmesinden sonra biliyorsunuz, Bulgaristan eski komünistlerin sosyalist parti halinde örgütlenip seçimi kazandığı tek ülke olmuştu ve burada sosyalist partinin iktidarı sırasında, Demokratik Kuvvetler Birliği seçimi kazanıncaya kadar geçen dönemde, Bulgaristan hükümetinin temel endişelerinden bir tanesi olmuştu Türkiye ile kuracağı ilişkiler açısından. Ama daha sonra bıkmadan Türkiye Bulgaristan'a bir askeri tehdit olmadığını, onun toprak bütünlüğünü tehdit edici davranışlarda bulunmadığını ve bulunmayacağını giderek Bulgaristan'a gösterince, yani Bulgar tarafı da bunu kabullenmek yolunda bir eğilim gösterince Bulgaristan'daki Türklerin sorunları geçici de olsa Balkan tarihinde ilk defa, bir Anavatan azınlık ilişkisi içindeki bir azınlığın sorunları ciddi bir biçimde çözülmeye başlandı.

Şimdi bunu söylemeye çalışıyorum, böyle bir çerçeveye girmiş bir azınlık olan Batı Trakya Türkleri'nin problemi de muhtemelen bu çerçeve içerisinde azaltılacaktır. Yalnız burada anavatan ülkelere düşen şeyler var, meselâ anavatan ülkeleri karşı tarafa tehdit olmadıkları yönünde ki burada Türkiye Yunanistan'a karşı bunları yapmakla yükümlü ki özellikle Baskın Oran'ın söylediği bir hususa katılmamak mümkün değil, yani belki Türkiye bu mütekabiliyet ilkesinden kısmen vazgeçmeli hatta, bana sorarsanız toptan vazgeçmeli ve İstanbul'daki Rum unsurları ki 2500 civarında oldukları tahmin ediliyor, bunları Batı Trakya'daki Türklere örnek göstermekten ki çünkü 1980'li 90'lı yıllarda artık bu azınlıklara iyi muamele edebilen ülkeler, medeni ülkeler kapsamında ele alındıkları için böyle bir gidişatı başlatabilir ama sonucu itibarıyla şunu kesinlikle söylemek lâzım, Batı Trakya'daki Türklerin durumu, bizim onları gördüğümüz gözle görülmüyor Yunanistan tarafından ve görülmeye de devam edecektir. Çünkü Yunanistan'ın genel stratejisi içinde, Türkiye'yi genel olarak algılamak biçiminde, meselâ geçen gün Klerides, mülakat yapıyorlar, diyor ki, 'yani siz istediğinizi yapın biz, diyor sizin bu adayı, Kıbrıs'ı toptan

ele geçirme niyetinde ve davranışları içinde olduğunuza inanıyoruz, inanmamamız mümkün değil, inandığımız için de böyle bir davranışa engel olmak için elimizden gelen herşeyi yapacağız' diyor. Şimdi stratejiyle, tehdidin algılanması biçimiyle karşı karşıyayız ve Yunanistan, Türkiye'yi kendisine tehdit olarak gördüğü sürece Batı Trakya'daki Türklerin problemlerinin çözülmesi yönünde, yardımcı olmayacaktır. Bir küçük hususu daha belirtmek istiyorum bu, Batı Trakya Türkleriyle ilgili de sık sık gündeme geldi. Balkanlarda Türk ve müslüman kimliklerinin içiçe girdiğini söylemek lâzım, Balkanlardaki aşağı yukarı milliyetlerin büyük bir bölümü, daha önce Osmanlı İmparatorluğu ve Habsburg içinde yaşayan dini cemaatlere göre belirlenmiştir. Bugün Sırp'la Hırvat'ı nasıl ayırırsınız? Aynı dili konuşuyorlar, aynı şekilde davranıyorlar, Katolik olanı Hırvat'tır, Ortodoks olanı da Sırp'tır gibi bölünmeler olmuştur. Şimdi bu bölünmelerde, Türklerin ya da müslümanların özel bir konumu olmuş, Arnavutların bir kısmı dışında bütün müslüman olan unsurlar aynı zamanda Türk diye de anılırlar ve işin ilginç yanı bunlar kendilerine de Türk derler. Benim özellikle Kosova'daki ve Makedonya'daki tecrübelerim çok çok enteresandı, mesela kendisine birgün önceki soruyla Arnavut musun? diye sorulduğunda Arnavut olduğunu, iki gün, üç gün sonra bir soruyla, Türksünüz değil mi? diye sorulduğunda Türk olduklarını söyleyen bir dünya insanla karşılaştım. Ama bunlardan bir tanesine cesaret edip siz Türk müsünüz? Arnavut musunuz? diye sorulduğunda da çok rahatsız oldular soruya cevap vermediler ve ne biçim soru bu dediler. Yani Türk ve Müslüman kimlikleri Balkanlarda içiçedir. Şimdi bunları niye söylüyorum? Pomakların ve müslüman çingenelerin kendilerini büyük ölçüde Türk saymaları, küçük gruplar hariçinde, gayet doğal ve renkli bir tablo yaratıyor Balkanlarda. Zaten bugünkü bizim ırki kimliğimizde muhtemelen büyük ölçüde Boşnaklardan, Arnavutlardan Türkiye'ye göç eden, Gürcülerden vs. oluşmuştur yani bunları, böyle 20 tane ırki katkı saymak mümkün, bugünkü Türkiye'nin tablosuna. Yalnız burada şöyle küçücük bir husus var, eğer bu birlikteliği sağlamaya soyunan grup Türk ise Türkler ise, Türk grupları kendi etraflarında müslüman çingeneleri, Pomakları veya Slav müslümanlarını Türkleştirebilme eğilimine sahiptirler ama, Arnavut milliyetçiliği gibi mesela Osmanlı'yı temel itibarıyla redderek bir Arnavut tarihi kurmaya dayanan milliyetçiliklerde olduğu gibi mesela Kosova'da veya Makedonya'da Arnavutlar müslüman olduğu halde diğer müslüman grupları kendi çevrelerinde toparlayamıyorlar. Yani, burada Türklerin özel bir konumu var, Türkler Osmanlı tarihini ve geçmişini reddetmedikleri için, çünkü Osmanlı tarihini reddettiğiniz zaman bir nevi müslüman kimliğinizden taviz vermiş oluyorsunuz. Şimdi bir Pomak için Osmanlı tarih ve kimliğini, kültürünü terketmek onun Pomak olduğunu reddetmek oluyor dolayısıyla Batı Trakya'da da böyle bir şey var, bu bence Türk-Müslüman kimliğinin Balkanlardaki renkli şeylerinden bir tanesi.

Prof. Dr. Rona Aybay^(*) : Şimdi önce bizleri yetiştirmiş iki değerli hocanızın beni de yüzlerce, binlerce öğrencileri arasında bulunmaktan onur duyduğum iki değerli hocamıza şükran sunmak üzere, saygı sunmak üzere düzenlenmiş olan böyle bir toplan-

tıda yeralmaktan gerçekten çok büyük bir mutluluk duyuyorum. Enstitümüzü bu gibi çalışmalarından dolayı bir kere daha kutlamak istiyorum. Enstitümüz adına ve amacına uygun etkinliklerini başarıyla sürdürmektedir. Bu da eski İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi asistanı olarak bana büyük bir mutluluk vermektedir. Unutmayalım ki Türk Devletler Özel Hukuku'nun, temel yasası niteliğindeki bizim kısaca MÖHUK dediğimiz yasanın öncüsü bu enstitüdür. Enstitünün hazırladığı tasarı ve arkasından gelen sempozyum Devletler Özel Hukuku alanında büyük bir dönüm noktası olmuştur.

Enstitü, çalışmalarını sadece teknik hukuk alanıyla sınırlı tutmaz. Benim de daha önce katılma zevkine kavuştuğum başka toplantıları da hatırlıyorum. Vizeyle ilgili, Avrupa Topluluğu ile ilgili, Kıbrıs ile ilgili yani Türkiye'yi çok yakından ilgilendiren bir takım uluslararası sorunların hukukla kesişme noktalarını gayet güzel yakalayıp, tam zamanında değerli toplantılar yapmıştı bu enstitü ve yayın olarak da bunları yararlanmaya sunmuştu. Şimdi gelelim bugünkü konumuza, iki değerli konuşmacı arkadaşımı dinledim sayın Cemal Şanlı, tam bir hukukçu titizliği ile konusunu inceledi gerçekten, ben büyük bir istifade ile dinledim, Yunanistan'daki Türklerin, Batı Trakya Türklerinin mülkiyetle ilgili sorunlarını kendisine tanınmış olan zamanı çok iyi kullanmak suretiyle, büyük bir titizlikle açıkladı. Ben şahsen çok yararlandım, öyle zannediyorum ki dinleyicilerde aynı duygu içindedir. Üstelikte gayet açık bir biçimde uygulamadan da renkli örnekler vererek, benim için son derece öğretici bir biçimde açıkladı konusunu, ekleyecek veya soracak birşey bulamıyorum, sadece teşekkür ediyorum kendisine. Baskın Oran, değerli dostum ve Ankara Siyasal Bilgiler'den fakülte arkadaşım; Baskın Oran'da konuya hem sosyolojik hem de hukuki açıdan baktı, karşılaştırmalı yöntemi seçmiş olması hem akademik dürüstlük açısından hem de konunun daha iyi anlaşılması açısından son derece yararlı oldu. Akademik dürüstlüğün bir başka ve kurumsal örneğini de enstitü vermiştir. Bu toplantıya Selanikten, Balkan Araştırmaları Enstitüsü'nden yetkili bir uzmanın katılması için olağanüstü bir çaba gösterilmiştir. Ama ne yazık ki geleceğini bildirmesine karşın Yunanlı uzman meslektaşımız, son dakikada gelemeyeceğini bildirmiştir. Tabi, Sayın Prof. Fredik De Jong'un yanısıra bir de Yunanlı meslektaşımız katılsa idi, konunun daha iyi anlaşılmasına mutlaka katkı sağlayacaktı. Dileriz ileriki benzeri toplantılarda böylece bu açıklık giderilmiş olur. Şimdi konuşmalarla ilgili değerli meslektaşım Baskın Oran'a bir küçük hatırlatmam olacak, bilmiyorum neden? İstanbul Rumlarının burjuva oluşu buna karşılık Batı Trakya Türklerinin köylü oluşu benim bildiğim kadarıyla genellikle doğru, fakat İstanbul Rumlarının herhalde tamamına şamil değil bu, belki egemen kültür ve egemen konum olarak burjuva ama hemen hepimiz biliriz, benim yaşında olanlar bilir, İstanbul'da yoksul orta halli Rumlar'da vardır, işte garsonlar vs., sonra Sait Faik'in hikayelerinde de yer alan balıkçı Rumlar vardır. Ama bunlar istisnadır, egemen kültür burjuvadır, diyorsanız buna da diyecek bir şey yok gerçekten. Şimdi gelelim konunun Yunanistan açısından uluslararası hukuk düzeyinde incelenmesine.

* İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi.

Ben konuşmaların işin değinmedikleri bir boyutuna, değinmek istiyorum. Daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur, ümidiyle. Yunanistan'ın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi karşısındaki durumu. Bu çoğu zaman gözden kaçıyor. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin örneğin Türkiye tarafından onaylanmasından tam 20 yıl sonra Yunanistan tarafından onaylandığı apaçık ortada. Türkiye'den 20 yıl sonra 1974 yılında onaylamış, Yunanistan bu sözleşmeyi. Komisyona bireysel başvuru, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuru olanağını da Türkiye 1990'ın başında tanımış, Yunanistan 1991'in sonunda tanımış yani Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi açısından, eğer Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine taraf olmak, bireysel başvuru hakkını tanımak, insan haklarına saygının bir ölçüsü ise ki bu geniş ölçüde doğrudur, Yunanistan, Türkiye'nin birhayli gerisindedir. Bunu tespit etmek zannederim konumuz açısından yararlı olacaktır. Ayrıca Yunanistan'ın gerçekte durumun bu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesiyle ilgili olarak koyduğu çekincelerde ilginç. 1. protokolün 2. maddesi ile ilgili bir çekince var. Önce şunu söyleyeyim bu protokolün 2. maddesi eğitim hakkı ile ilgili. Eğitim hakkı, ana-babanın çocuklarına verilecek eğitimi kendi dini ve felsefi inancaçlarına uygun şekilde olmasını isteme hakkı veriyor, yani ana-babaya dini ve felsefi inançlarına uygun şekilde çocuklarına eğitim verilmesi hakkını tanıyor Yunanistan 1979'da buradaki felsefi sözüne çekince koymuş, bu hani bir çoklarınca iddia edildiği, inanıldığı üzere, antik felsefenin ülkesi sayılan bir ülke için, herhalde pek hoş bir şey olmadığı Yunanistan tarafından da anlaşılmalı ki 1984'de bu çekinceden geri çekilmişler. Ama aynı maddeye yani 1. protokolün 2. maddesine daha önce konulmuş olan çekince yürürlüğünü sürdürmektedir. Yunanistan ülkesinde yürürlükte bulunan eğitim yasalarının etkili eğitim ve öğretim hükümleriyle uyumlu olduğu ölçüde, bu protokolle bağlı olduğunu, çekince olarak belirtmiş ayrıca gayri makül kamu giderlerine yol açmayacak şekilde, bu protokolle bağlı olduğunu belirten bir çekince koymuş. Demek ki bu eğitim, öğretim konusunda Yunanistan'ın bazı sıkıntıları olduğu anlaşılıyor. Bizim de bu konu ile ilgili bir çekincemiz var, hatırlayanlar vardır, bizim amacımız, apaçık laik eğitimi korumak, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nu korumaya yönelmiştir. Bizimki gayet açık ve kolaylıkla anlaşılabilir ve savunulabilir bir çekincedir fakat Yunanlıların bu konudaki çekincelerini izah etmek bana pek kolay gelmiyor. Azınlık tanımına değişik konuşmacılar, değişik vesilelerle değindiler en başta sayın Sevin Toluner, sabahki ilk konuşmada o başladı, sonra diğer konuşmacılar da, hemen her konuşmacı bu tanımın güçlüğüne değindiler, gerçekten bu konuda herkesin üzerinde mutabakat sağlayacağı bir tanımın yapılması mümkün olmamıştır. Bu konudaki en yeni ve en kapsamlı, veya en kapsamlı demiyeyim de, en yeni olduğu muhakkak aşikar olan bir belge var elimde, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından aşağı yukarı 1 ay önce, 10 Kasım günü imzalanmış bir çerçeve sözleşme, pek yeni yayınlandı, Sevin arkadaşımız bundan bahsetti fakat pek yeni bir bilgi, daha eline ulaşmamış, bunda da azınlık tanımı yok. Bunun tabii ilginç yönü şu, ulusal azınlıklara kollektif haklar değil, bireysel düzeyde haklar tanınmasını öngörüyor. Bu azınlıklarla ilgili hukuki sorunların tartışılmasında gerçekten önemli bir çıkamaz, açmaz ve zorluk. Kollektif haklar tanınmak

da tabii, işi çok daha başka yönlerimize götürmeye müsait olduğu için, ulusal azınlıkların varlığının kabul edildiği hallerde bile tanınan haklar bireysel düzeyle sınırlı tutuluyor, kolektif bir hak tanınması sözkonusu değil. Ayrıca azınlıklarla ilgili olarak, yine sanıyorum Baskın Oran arkadaşımız değindi, görünüşte sayısal olarak çoğunlukta olup ta azınlıkta olan gruplarda görülebiliyor. Sanıyorum Güney Afrika örneğini ve kadınlar örneğini verdiniz, doğrudur. Yani azınlık deyince akla ilk gelen sayısal bakımdan azınlıkta olmak geliyorsa da, gerçekten durumun böyle olmadığı hallerde olabiliyor. Sayın Tarhanlı'da bu konulara değindi ve azınlık kavramının yeni boyutlar kazandığına dikkatimizi çekti ki bence çok isabetli bir tespittir. İşin hukuki yönü, öteden beri tartışılan, bilinen, bir konu fakat gündelik yaşama ilişkin sosyal, psikolojik yönleriyle bir azınlık yaklaşımı oldukça yeni. Bu işte 1966 konvansiyonları, Helsinki Nihai Senedi, AGİK vs. ile başlayan ve gelişen bir yeni anlayış burada kendisi Tarhanlı "Confidence Building" kavramına atıf yaptı, bu güven artırıcı önlemler mi diyoruz yani azınlık durumunda olanların hatta bu azınlık durumu, % 100 hukuki bakımdan güvenceye bağlansa ve etkin bir biçimde uygulansa bile psikolojik olarak bu azınlık korkusundan kurtulmalarını sağlayacak bir girişim veya girişimler demeti kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bu noktada sayın başkanım kendime koyduğum sınıra göre son iki dakikayı sizin müsamahanızla, Türkiye Hükümeti tarafından Avrupa Konseyine sunulmuş ve benim de üyesi bulunduğum, ırkçılığa ve hoşgörüsüzlüğe karşı Avrupa Komisyonunda görüşülmüş bir tasarıya ayırmak istiyorum. Bu bir çerçeve sözleşme taslağı, ırkçılıkla ilgili daha doğrusu ırkçılığa karşı. Burada işte, bunun ayrıntısına girmiyorum, eğer ilgilenen olursa sonradan açıklayabilirim, ilk defa, ırkçılığın insan haklarına, ırkçı nefrete dayanan eylemlerini, insan haklarına aykırı olduğu ve suç teşkil ettiği konusunda bir ilkenin benimsenmesi sözkonusu. ırkçı eylemin temel insan haklarına aykırı sayılması ve asıl şimdi konuya geliyorum, Tarhanlı'nın değindiği konuya, ırkçı eylemleri önlemek ve bastırmak devletlerin görevi ve hükümet ve idare mensuplarının bu konuda eğitilmesi de devletin görevi, bu arada okullarda tarih eğitimi gibi basında ve medya diye söylenen kitle iletişim araçlarında, ırkçılığın tahrik edilmesinden kaçınılmasını sağlama mükellefiyeti gibi yükümlülükler, devletlere öngörülüyor. Bunlara da, Confidence Building'e bir paralel kavram olarak "Awareness raising measures" yani Bilgi ve Bilinç Uyandırıcı Etkinlikler.

Hasan Bekiroğlu : Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Yöneticisi olarak, öncelikle İstanbul Hukuk Fakültesi'nin değerli hocalarınca tertiplenen, bu güzel konferansa katılan değerli konuşmacılarla birlikte hepinize bütün Batı Trakya'lılar adına teşekkür ederek sözlerime başlamak istiyorum. Ben sadece Batı Trakya Türklerinin bütün ızdıraplı yönlerini yaşayan insan olarak meselelere girdiğim zaman yanlış anlaşılmasın, herhangi bir konuya duygusal girmek istemiyorum. Ancak sabahtan bu ana kadar tartışılan konulardan gayet açık ve seçik bir şekilde anlaşıldı ki, Batı Trakya Türklerinin her yönü tartışıldığı, dile getirildiği için sonunda tek bir soru vardır onu da bir Batı Trakyalı

değil de merak eden bir başka insan çıkabilir. Buna rağmen Batı Trakya Türkleri bugün Yunan idaresi altında bu kadar nasıl kalabilmiştir sorusunu merak edenler olabilir. Ben sadece bu Batı Trakya konusunun bu kadar önemli bir noktaya getirilmesinden sebep Yunan idarecilerinin, Türkiye Cumhuriyeti devletiylen, iki devlet arasındaki ayrı devlet yapısından kaynaklandığını ve bazı değerli konuşmacıların kısaca açıkladıkları gibi, fanatik olmalarına sebebiyet veren bu Türk düşmanlığının devamlı işlenmesinden kaynaklandığını, ve ayrıca Yunanistan kendisini devlet olarak ayakta tutabilmek için devleti ayakta tutan insanlarını en iyi şekilde yetiştirdikten sonra ölünceye kadar aynı görevlerde kalmalarını sağlayan bir devlet olduğu halde, Türkiye'de bu gibi meselelerle ilgilenen insanların değişik devlet politikasından kaynaklanmış olacak ki her partinin veya koalisyonun kurduğu hükümetlerle bu uzmanlar hemen yapmak zorunda oldukları görevlerinden uzaklaştırılarak, konulara vakıf olmayan veya az bir bilgisi olan insanları çok önemli görevlere getirmektedir.

Şimdi efendim, Batı Trakya Türklerinin bundan sonra aslında yapmak zorunda olduğu önemli çalışma vardır ki, bence bu yine sizin desteğinizle, Türkiye'de bulunan Batı Trakya Türklerinin ayrı ayrı dernek genel merkezine bağlı 10 tane şubesiyle daha geniş, daha bilimsel çalışmalara girebilmesi için siyasi alanda etkinliğini gösterebilmesi için, İnsan Hakları Komisyonunu kurabilmesi için buna büyük bir ihtiyaç görmekteyiz. İnşallah, bu alanda da bizim isteklerimize de olumlu cevap vererek Batı Trakya Türkleri'nin meselesini insan hakları alanında hep birlikte savunuruz. Ancak, sabah bölümünde sayın büyükelçimiz Fahir Alaçam'ın bugünkü İstanbul Rumlarının ve Batı Trakya Türklerinin karşılıklı durumunu izah etmeye çalışırken, ikinci bir diplomatımız diyebilirim. Gümülcine konsolosluğu yapmış bir insanımız karşılıklı artık Lozan'ın, herhalde iptalini savundular. Bu toplumların, 1923 yılında yapılan mübadale şekliyle değiş-tokuş yapılarak onların oradan kaldırılması falan, bunların da oraya gönderilmesi şeklinde bir şey de bulundular. Ancak, Batı Trakya Türkleri hocalarımız çok güzel izah ettiler, toprağa bağlı bir toplum, kökü toprağa bağlı olduğu için de, bulunduğu bölge itibariyle de onların 1300 yılından beri buldukları bölgeden kaldırıldıkları takdirde, iki devlet arasında çok büyük anlaşmazlıklara sebebiyet verileceğine inandığım için, ben bunun yapılmasına, hiçbirinin taraf olmayacağı kanaatindeyim Yunanistan, Batı Trakya Türklerinin bulunduğu büyük bir bölümde yerleştirecek Rum halkı bulamayacaktır. Bir kere, bu yanlış, Batı Trakya Türkü de o toprakları her ne çeşit olursa olsun, orayı kesinlikle terk etmek istemez. Terkedenler de sadece Yunan devletinin uyguladığı, işte gördüğünüz gibi ekonomik baskılar, kültürel baskılar, siyasi baskılardan dolayı Batı Trakya Türklerini sürekli azaltmaya yönelik bir politika izlemektedir. Şimdi, Batı Trakya Türkü niye buna maruz kalmıştır? Bunun bilinmesi açısından şunu söylemek isterim ki, Batı Trakya Türkü'nün üzerinde uygulanan bu baskıların yapılabilmesi için, vatandaşı olduğu devlet tarafından hele yapılabilmesi için bir kere çok tehlikeli bir unsur olarak bir noktada bulunması gerekir ki, devlet kendi vatandaşını, kendi ülkesinden kovmak için yani her çeşit

entrikaya başvurabilisin. Zannederim ki, siz sayın hocalarımız daha iyi bilirsiniz, dünyada başka örneği olmasa gerek. Ben şahsen bütün dünyadaki azınlıkların durumuyla da elimden geldiğince, uğraşıyorum, anlamaya çalışıyorum fakat böylesini görmüyorum.

Batı Trakya Türkü orayı terketmeyecektir. Batı Trakya Türkünün terketmeyeceğini bildiği için, Yunanistan aslında řu hususu çok iyi bilmesi, hatırlatılması için bir politika izlenmesi gerekir. Yunanistan, değerli hocalarım siz daha iyi biliyorsunuz ki, II. Dünya Savaşı'ndan önce İtalyanların, sonra Almanların ve Bulgarların işgallerinde Batı Trakya Türkü, Yunan ordusunda Yunanistan'ın kurtuluğu için, binlerce Batı Trakya Türkü şehit olmuştu, sadece Yunanistan'ın kurtuluğu için. Bunu Yunanistan'da bilmeyen bir yönetici varsa eğer, onun Yunanlı olmaması gerekir. Bu hususların, Batı Trakya Türkleri tartışılırken mutlaka çok ciddi bir biçimde, beynelminel platformda veya herhangi bir platformda Batı Trakya Türkünün, anarşik, Yunan devletine karşı da herhangi bir harekette bulunmadığı gibi Yunan devletinin varlığını korumak için de canı pahasına mücadele veren bir toplum olduğunu çok açık bir şekilde anlatılması gerekir. İnşallah, ileride aynen bu düzeyde, Batı Trakya Türklerinin sorunlarının tartışıldığı bir başka oturumda buluşuruz. Tekrar çalışmalarınızda başarılar dileriz. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği olarak bizden herhangi bir istekte bulunacak olursanız, bizim zaten bundan sonra sizinle ilişkide bulunmak mecburiyetinde olduğumuzu anlıyorum. Bu nedenle, isteklerimizi ve sizin isteklerinizi karşılıklı olarak isteyeceğimizi belirtiyorum ve tekrar hepini-ze teşekkür ederim efendim.